

SZÖKE KÁLMÁNNÉ

Gazdálkodás és élet az egykori alagi majorságban

Az alagi lóversenyzésről, a híres zsokékról, idomárokról és lovakról eddig nagyon sok értekezést olvashattunk, azonban az ennek hátteréül szolgáló gazdálkodásról szinte alig jelent meg irodalom. Pedig a Lovaregylet birtokának nagyobbik részét a mezőgazdasági kezelés alatt álló szántók és rétek, valamint erdőségek alkották. Egy, a harmincas évekből való térkép szerint, a Lovaregylet alagi birtokai 1150 katasztrális hold területen feküdtek, amelyből 477 hold szántó és rét, 16 hold gazdasági belsőség, 177 hold pedig erdő volt. Ezzel szemben az akkori gyepek és homokpályák mindösszesen 93 hold területen helyezkedtek el.¹ A gazdasági munkát a Lovaregylet majorságokba szervezte, amelyek biztosították a telivéreket és a körülöttük dolgozók teljes ellátását. Cikkemben idős helybeliek visszaemlékezéseinek a segítségével mutatom be ezen majorságok életét.

„A Lovaregylet területéhez tartozott a Nándor-major és az Alagi-major is. A Nándor-major minden területe szépen gondozott volt, spíría bokrokkal, az út szélén platánfasorral, orgonabokrokkal. A főbejárat területe piros salakkal volt beborítva, közepén hatalmas »virággrupp«, közepén Magyarország térképe” – emlékezik vissza Miskei Mihályné, Margit néni, aki az 1930-as évek végén gyermekként került a ma Petőfi-telepnek nevezett egykori Nándor-majorba. A lakások előtt virágoskert is volt. Minden lakáshoz tartozott egy disznó- és csirkeol, nyúlketrec, amit gyönyörű tisztán tartottak a családok, még az elszórt tollakat is össze kellett szedniük. Minden tömbnél volt egy kemence, fűtésére az erdőből kaptak egy-egy kocsi gallyat.

Cseléd-lak a Nándor-majorban

A telep hajdani intézőjének, Fichtner Károlynak a lánya, Sarolta (aki Margit néni tanára volt a mai Széchenyi Iskolában), így jellemzi a majorság akkori életét:

„Fichtner Károly, édesapám 1933-ban vette át az alagi gazdaság átszervezését és vezetését. A lóspórt és a lótenyésztés mellett felvállalta az itt dolgozók életkörülményeinek javítását és az 1200 hold földterület hasznosítását. A Nándor-major volt a bázis, elsőrangú svájci tehenészettel, gépekkel felszerelt műhelyekkel és igás lovakkal. A majorhoz tartozott még 14 tréningtelep, 600 versenyló ellátása, a lovásztelep, a gazdaság vízellátásának és a munka koordinálásának feladata is. A gabona- és takarmányföldek a pályák között húzódtak

meg, de szerződése volt három bolgárkertésznek és dinnyésnek is. Telepített 40 hold barackost és 40 hold szilvást. Volt két telepített erdőgazdaság is, őzek, nyulak laktak. A gazdaságban dolgozók lakáshelyzetét első időben oldotta meg, minden család szoba-konyha-kamrás lakást kapott. 6 lakás volt egy tömbben, a végén közös fürdővel és zuhanyzóval.”²

Fichtner Károly munka közben

A majorságon belül szigorú munkarendben dolgoztak az emberek. Reggel fél ötkor volt a parancshirdetés, a napi feladatok kiosztása a munkások számára.

„Mikor már nagyobbacska lány voltam, és szerettem volna én is dolgozni menni, de édesapám még nem engedett, így kiugrottam az ablakon, és elbújtam a parancsosztásra felsorakozó felnőttek mögött. Épp nyomot verni jelentkeztek, a lovak patkóval kiveret nyomainkat kellett visszaigazítani. Mikor édesapám látta elszántságomat, egy gyerek-nyomverő kapát készített nekem. A pálya közepén a felnőttek, a szélén, ahová ritkán lépett ki a ló, a gyerekek dörgölték vissza a füvet, utána a férfiak jól megöntözték. Ezért néhány fillért kaptunk. A piacon egyszer még könyvet is vehettem az így összegyűjtött kereketemből” – meséli sugárzó szemmel Margit néni.

A telepen lakó gyerekek gyakran játszottak a szabadban, színházat csináltak. Az öreg néni sámlit vittek magukkal, hogy megnézhessek az „előadásukat”. Kedvenc játékaik közé tartozott a pilinszka³, a golyózás és a karikázás (legtöbbször biciklikerekkel, akinek tellett, fakarikát hajtott). Kunyhót építettek, magasugró-, ugrálókötél-versenyt szerveztek. Schmoll cipőpasztás doboz volt a homokpogácsa-szagatójuk. A réten, a szederfák körül a gledicsiafa termésének édes belsejét, valamint galagonyát, kökényt, somot csipegettek. A lóversenyzés miatt sok neves személy is megfordult a majorság környékén. Margit néni kedves emléke maradt, amikor végignézhette, hogyan lovagol végig a közeli versenypályán Horthy Miklós. Kitüntetései csak úgy csillogtak a mellén. Az öt kísérő lovasok ilyenkor cukrot dobáltak a bámszokódó gyerekeknek.

A Lovaregylet majorsága önálló volt, és a megtermelt javakból jutott bőven a piacra is. Ládákban, egyenként csomagolva szállították a kiváló ízű sárgabarackot, ami – a helybeliek szerint – vetekedett a „hírös” kecskemétivel. A szilvát

1 A Magyar Lovaregylet alagi gazdasága (térkép). 1930-as évek (Lévai Tibor gyűjteményéből)

2 Fichtner Károly lánya, Lange Jánosné F. Sarolta leveléből. Bp., 2004. aug. 4.

3 bottal játszott ügyességi játék

is a piacra vitték, a hullottjából pálinkát főztek. A környékbeli piacokon ismert volt az alagi, patkóval díszített dinnye is. A gyümölcsaszalóban előállított termékeket „Alagi csemege” néven angliai fogadóirodákban is árulták. „Spárgaszazon idején az asszonyok reggeltől-estig dolgoztak a Geist-telep⁴ hatalmas épületében. Egy nagy betonvályúban mosták a spárgát, majd csomagolták, és lovas kocsikkal a pesti és bécsi piacokra szállították” – emlékszik vissza Hegedűs György, aki szintén az uradalom fiatal lakója volt abban az időben. Tavasszal kukoricát, napraforgót, búzát, rozst, zabot vetettek, krumplit ültettek. A havi fizetés mellett, terményt is kaptak. A krumplihoz, kukoricához harmadában jutottak, kommencióban dolgoztak. Aratás, cséplés után a váci malomban őrlöttette a gazda a lisztet. A lovaregyleti címkével ellátott finom búzalisztből minden család kapott. Kilózza hozták helybe a lisztet, mint ahogy ősszel a sufniba a fűrészelt fát és a szenet is. Télen is bőven volt munka, kukoricát morzsoltak, daráltak, szecskát vágtak. Az istállók padlásán tárolták a zabot, amit időnként átforgattak, hogy be ne fülledjen. Az asszonyok tollat fosztottak, varrtak a mindennapi háztartás mellett. „Szerettünk dolgozni! Értelme volt a munkánknak, s azt meg is becsülték” – mondja határozott szavakkal Hegedűs György.

Fichtner Károly az aratást felügyeli

A mezőgazdasági munka március 15-től szeptember 26-ig tartó időnyére más vidékről is (Tiszaszőlős, Tiszafüred, Tisza-bura, Abádszalók) hoztak munkásokat, akik szállást, ételmezt, fizetést kaptak. A nyári időnymunkára érkező „hónapos” munkások számára külön barakkot építettek és rendelkezésükre állt egy nagy helyiség is, amiben az őket meglátogató családtagokat fogadhatták. Az aratás befejezésekor hangulatos aratóünnepséget tartottak. Búzakalászból, mezei virágból örömkoszorút fontak, melyet szalagokkal, pántlikákkal díszítettek. A munkások szépen felöltöztek, arató nótákat dalolva, ünnepélyes menetben vitték a díszeket a majorság központjába, amiket ott egy versike kíséretében átadtak Fichtner Károly intéző úrnak:

„Veritékes fáradtsággal elértük már e napot,
Learattuk, bekötöttük az életet, a magot,
Így köszöntve, üdvözölve koszorúnkat átadjuk,
Uraságod jóságából kenyerünket megkapjuk.”

Az intéző néhány szóval megköszönte a munkájukat, az aratást és a részükre szánt italt, harapnivalót zeneszó kíséretében.

Arató ünnepségre tartó munkások

tében táltatta fel nekik. Az aratók késő estig mulatoztak, táncoltak, de másnap már a csépléshez fogtak.

Az uradalomhoz tartozó földeket takaros rend jellemezte, ahol fegyelmezett munka zajlott. A majorságnak saját kovács- (Belleng I.), asztalos- (Benyó F.) műhelye volt. Itt javították a mezőgazdasági gépeket és patkolták a lovakat. Központi hely volt a lóistálló, melyet mindig nagyon tisztán tartottak. A kifutót, a versenypályát nap, mint nap gondozták. Télen trágyával és homokkal szórták be, hogy ne fagyjon meg a föld, hisz a lovakat ilyenkor is edzették. A telepnek saját fűrésztelepe, mázsaháza, szérűskertje, trágyaérlelője, góréja, aszalója és tízvagonnyi termés befogadására alkalmas magtára volt. A magtárral szemben „jéggyár” üzemelt, este locsolták a területet, éjszaka megfagyott, a jeget jégveremben tárolták. Az uradalom három víztoronnyal is rendelkezett. „Több pesti ipariskolás osztálytársamnak messzire kellett mennie vízért, nekünk saját vízcsapunk volt” – meséli büszkén Hegedűs György. A Lovaregylet saját kocsijával házhoz vitte a tejet, de a faluból is sokan jöttek érte. A kannákat már reggel, névvel ellátva leadták, hazafelé a kandlit elvitték. Visszaemlékezőink a legszebb szavakkal illetik ezeket az évtizedeket, hisz nyugodt, békés, barátságos, rendezett környezetben éltek.

A második világháború sajnos véget vetett a virágzásnak. Az állatállomány jó része elhullott, a harcok súlyos károkat okoztak az épületekben. A visszavonuló németek 1944. december 26-án felrobbantották a Kápolna utcai víztornyot is.⁵ A Vörös Hadsereg nagy területet rekvirált a birtokból, amelyen 1945 januárjában – a helyi lakosság kényszermunkájával – repülőteret létesítettek.⁶ Ez gyakorlatilag megpecsételte a terület további sorsát. 1945-ben megkezdődött a földosztás, amely során 58 család jutott a lovaregyleti földekhez. Ők egy évvel később az Alagi Földműves Szövetkezetbe tömörültek.⁷ A tagosítás és a repülőtér kialakítása az összterület kétharmadát érintette. Időközben az Alagi Földműves Szövetkezet felbomlott és földjei az Alagi Állami Tangazdaságba tagozódtak. A Lovaregylet szerepét a Magyar Lóverseny Vállalat vette át.⁸ Később a Magyar Honvédség és Dunakeszi település is újabb és újabb területeket csatolt le a korábbi egységes birtoktestről, melynek során kialakult a tréningtelep és a versenypálya ma is ismert területe.

5 Dunakeszi krónika: 1255–1975. Dunakeszi, 1975., 25.

6 Csoma Attila: A római kortól napjainkig. Dunakeszi, 2008., 104.

7 Csoma: i.m. 106-107.

8 Dunakeszi krónika... i.m. 54-55.

4 Geist Gáspár tréner telepe, a mai kutyakiképző iskola helyén állt